

PRAWO WEWNĘTRZNE

KOŚCIOŁA EWANGELICKO-REFORMOWANEGO

W RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

WSTĘP

Wszchemocny Bóg, Ojciec, Stwórca nieba i ziemi, który panuje nad wszystkim, co istnieje, posłał swego jedyne Syna, Jezusa Chrystusa, jako Zbawcę grzesznego stworzenia. On to mocą Ducha Świętego wybiera i gromadzi spośród całej ludzkości swój Kościół, rządzi nim jako jedyny Pan i jest jego Głową.

Kościół ewangelicki według Słowa Bożego reformowany, noszący nazwę Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, jest częścią Kościoła Powszechnego, powołanego przez Jezusa Chrystusa. Pragnie on dochować wierności Słowu Bożemu, dlatego poddał się reformie, której proces nieustannie trwa w Kościele Bożym, ujawniając się we właściwym czasie przez działalność reformatorów. Do najwybitniejszych z nich należą: Jan Hus, Marcin Luter, Ulryk Zwingli, Jan Kalwin, Jan Łaski.

Wspólnota wierzących, tworząca Kościół Ewangelicko-Reformowany w Rzeczypospolitej Polskiej, wyznaje, że Pismo Święte, to znaczy księgi kanoniczne Starego i Nowego Testamentu, jest jedyną podstawą wiary i normą życia. Wraz z całym Kościołem Powszechnym przyjmuje apostołskie, nicejsko-konstantynopolitańskie i atanazjańskie wyznanie wiary. Uznaje, że wykład zasad wiary został systematycznie przedstawiony w *Katechizmie heidelberskim* (1563), *Drugiej konfesji helweckiej* (1566) i w *Konfesji sandomierskiej* (1570). Za wzór formy nabożeństwa i innych posług religijnych przyjmuje *Agendę gdańską* (1637).

Rozdział I

– PODSTAWOWE ZASADY USTROJU WEWNĘTRZNEGO KOŚCIOŁA

Artykuł 1

Wszyscy, którzy zostali ochrzczeni, uznają sformułowane we Wstępie zasady i w wymaganej formie wyrazili wolę przynależności, tworzą Kościół Ewangelicko-Reformowany w Rzeczypospolitej Polskiej.

Członek Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej nie może być jednocześnie członkiem innego Kościoła lub związku wyznaniowego.

Artykuł 2

Kościół Ewangelicko-Reformowany w Rzeczypospolitej Polskiej, zwany także Jednotą Ewangelicko-Reformowaną, kontynuuje tradycje dawnych Jednot: Małopolskiej, Wielkopolskiej, Warszawskiej, Wileńskiej, Jednoty Braci Czeskich, Zborów Hugenockich (Ewangelickich Reformowanego Wyznania) i Helweckiego Wyznania, zborów ewangelicko-reformowanych funkcjonujących w ramach Kościoła Unijnego i innych Kościołów działających w przeszłości na obszarze obecnego państwa polskiego oraz jest ich następcą prawnym w Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykuł 3

Do realizacji swych zadań Kościół ustanawia urzędy:

- duchownego (sługi Słowa Bożego),
- starszego (prezbitera),
- diakona.

Artykuł 4

Ustrój wewnętrzny Kościoła jest synodalno-prezbiterialny.

1. O wszystkich sprawach Kościoła, tak pod względem religijnym, jak i administracyjnym, decyduje Synod, którego organem wykonawczym jest Konsystorz.
2. O wszystkich sprawach parafii decyduje Ogólne Zgromadzenie Zboru, którego organem wykonawczym jest Kolegium Kościelne.

Artykuł 5

1. Powoływanie na wszelkie urzędy kościelne odbywa się przez wybór w głosowaniu tajnym. Wybór ponowny* jest dopuszczalny, chyba że przepis szczególny *Prawa wewnętrznego* stanowi inaczej.
2. Osoby wybrane, sprawując urząd, działają dla dobra Kościoła i kierują się własnym sumieniem.
3. Odwoływanie z wszelkich urzędów kościelnych odbywa się tym samym trybem jak powoływanie. Wobec duchownych wybranych, którzy pozostają w stosunku pracy w Kościele, oprócz odwołania mają zastosowanie zasady wynikające z kodeksu cywilnego i prawa pracy.
4. Świeckie osoby wybrane na urzędy kościelne wykonują społecznie zadania wynikające z pełnionego urzędu.
5. Uchwały zapadają większością głosów członków Kościoła uczestniczących w zebraniu, o ile niniejsze *Prawo wewnętrzne* nie stanowi inaczej.
6. Członkom Kościoła przysługuje prawo odwoływania się od uchwał organów stopnia niższego do organów stopnia wyższego, chyba że przepis szczególny *Prawa wewnętrznego* stanowi inaczej.

Artykuł 6

Każdy członek Kościoła zobowiązany jest moralnie do życia i postępowania w myśl zasad Kościoła, w tym:

- a) udziału w nabożeństwach,
- b) czynnego uczestniczenia w życiu Kościoła,
- c) wychowywania swoich dzieci w wyznaniu ewangelicko-reformowanym,
- d) świadczeń materialnych na rzecz swojej parafii oraz całego Kościoła.

Artykuł 7

1. Braterstwo i współpracę między ewangelikami wyznania reformowanego i augsburskiego w Polsce ustanawiają postanowienia Ugody sandomierskiej (1570), co zostało potwierdzone uchwałami Synodów obydwu Kościołów w 1970 roku.
2. Zasady wzajemnego dopuszczania wiernych do czynnego korzystania z praw i obowiązków wynikających z udziału w życiu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej i Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej reguluje *Porozumienie o wzajemnym dopuszczaniu wiernych do czynnego korzystania z praw i obowiązków wynikających z udziału w życiu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP i Ewangelicko-Reformowanego w RP zawarte w dniu 22 lutego 2012 roku pomiędzy Kościołem Ewangelicko-Augsburskim w RP z siedzibą w Warszawie przy ul. Miodowej 21 a Kościołem Ewangelicko-Reformowanym w RP z siedzibą w Warszawie przy al. Solidarności 76a*.
3. Braterstwo i współpracę między ewangelikami wyznania reformowanego i metodystycznego w Polsce ustanawiają uchwały Synodu Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej i Konferencji Dorocznej Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego, ogłoszone w 1990 roku.

Artykuł 8

Kościół Ewangelicko-Reformowany w Rzeczypospolitej Polskiej utrzymuje braterskie więzi z Kościołami reformowanymi na całym świecie, przede wszystkim za pośrednictwem Światowej Wspólnoty Kościołów Reformowanych.

Artykuł 9

1. W ramach Konstytucji i ustaw Rzeczypospolitej Polskiej Kościół Ewangelicko-Reformowany w Rzeczypospolitej Polskiej rządzi się samodzielnie i za podstawę swej działalności przyjmuje niniejsze *Prawo wewnętrzne*.
2. Szczegółowe zasady organizacji i funkcjonowania agend Kościoła określają regulaminy.

Artykuł 10

Kościół Ewangelicko-Reformowany w Rzeczypospolitej Polskiej ma osobowość prawną. Czynności prawne w imieniu Kościoła podejmowane są przez prezesa Konsystorza lub biskupa.

Artykuł 11

Do Kościoła mogą zostać przyjęte inne parafie niż ewangelicko-reformowane, jeśli zasady wiary ich członków nie są sprzeczne z zasadami wyznania ewangelicko-reformowanego. O przyjęciu takiej parafii decyduje Synod na wniosek Konsystorza.

Rozdział II – PARAFIA

Artykuł 12

1. Parafia jest podstawową, terytorialnie określoną jednostką organizacyjną Kościoła.
2. Parafię powołuje, przekształca oraz znosi Synod na wniosek Konsystorza.
3. Parafia posiada siedzibę oraz właściwą strukturę wewnętrzną.
4. Ogół osób należących do parafii tworzy zbor.

Artykuł 13

Parafia w swej działalności daje świadectwo Ewangelii, pogłębia więź łączącą całą Jednotę, przestrzega przepisów *Prawa wewnętrznego*, uchwał Synodu i regulaminów parafii.

Artykuł 14

1. Parafia powinna zaspokajać potrzeby duchowe i materialne zboru we własnym zakresie, w szczególności zaś:
  - a) zagwarantować członkom parafii opiekę duszpasterską oraz możliwość korzystania z wszelkich posług religijnych, a ponadto – w miarę swych możliwości finansowych – wspomagać materialnie członków parafii, którzy tego potrzebują,
  - b) potrzeby materialne pokrywać z przychodów uzyskiwanych ze swego majątku, ze składek, ofiar, darowizn, działalności gospodarczej oraz z tytułu innych wpływów,
  - c) obowiązkowo świadczyć materialnie na rzecz całego Kościoła w zakresie ustalonym przez Synod.
2. W miarę swych możliwości poszczególne parafie powinny udzielać sobie wzajemnie różnorodnej pomocy.

Artykuł 15

Parafia ma osobowość prawną.

Czynności prawne w imieniu parafii podejmowane są przez prezesa (lub wiceprezesa) Kolegium Kościelnego działającego łącznie z proboszczem lub administratorem parafii.

Artykuł 16

1. Członkiem parafii może być osoba, która wykaże świadectwem chrztu, confirmacji, konwersji lub chrztu w wieku dorosłym, że jest wyznania ewangelicko-reformowanego.
2. Członkiem parafii może być także osoba innego wyznania należąca do Kościoła, z którym Kościół Ewangelicko-Reformowany utrzymuje wspólnotę w głoszeniu Słowa Bożego i w usługiwaniu sakramentami. O przyjęciu takiej osoby do parafii decyduje Kolegium Kościelne na wniosek duchownego.
3. Potwierdzeniem członkostwa takiej osoby jest wpisanie jej na listę członków parafii.
4. Osoba, która zmieniła wyznanie lub zadeklarowała członkostwo w innej parafii, przestaje automatycznie być członkiem parafii dotychczasowej.
5. Prowadzenie listy członków parafii należy do obowiązków Kolegium Kościelnego.

Artykuł 17

Czynne prawo wyborcze i prawo głosu w sprawach parafii mają pełnoletni członkowie parafii, którzy opłacają składkę parafialną, chyba że zostali z tego obowiązku zwolnieni przez Kolegium.

Artykuł 18

Bierne prawo wyborcze mają członkowie parafii, którzy posiadają czynne prawo wyborcze oraz ukończyli dwadzieścia jeden lat, a także te osoby, wobec których znajdują zastosowanie przepisy *Porozumienia o wzajemnym dopuszczaniu wiernych do czynnego korzystania z praw i obowiązków wynikających z udziału w życiu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP i Ewangelicko-Reformowanego w RP zawarte w dniu 22 lutego 2012 roku pomiędzy Kościołem Ewangelicko-Augsburskim w RP z siedzibą w Warszawie przy ul. Miodowej 21 a Kościołem Ewangelicko-Reformowanym w RP z siedzibą w Warszawie przy al. Solidarności 76a.*

Artykuł 19

1. O sprawach parafii decyduje Ogólne Zgromadzenie Zboru. Stanowi je ogół członków parafii posiadających czynne prawo wyborcze.
2. Ogólne Zgromadzenie Zboru jest zwoływane przez prezesa lub wiceprezesa Kolegium Kościelnego co najmniej raz w roku, a ponadto każdorazowo na wniosek Kolegium Kościelnego, parafialnej komisji rewizyjnej, Konsystorza bądź na żądanie co najmniej jednej piątej liczby członków parafii posiadających czynne prawo wyborcze.
3. O Ogólnym Zgromadzeniu Zboru należy powiadomić w czasie trzech kolejnych nabożeństw niedzielnych lub korespondencyjnie na trzy tygodnie przed jego terminem. Ogólne Zgromadzenie Zboru może być zwołane niezwłocznie, o ile powiadomienie członków parafii nastąpiło w trybie skutecznym. Tryb skutecznego powiadomienia określają regulaminy parafialne.
4. Ogólne Zgromadzenie Zboru jest uprawnione do podejmowania uchwał bez względu na liczbę uczestników, jeśli zostało zwołane w trybie określonym w pkt. 3.

Artykuł 20

Do zadań Ogólnego Zgromadzenia Zboru należy w szczególności:

- a) wybór proboszcza, prezesa i członków Kolegium Kościelnego, komisji rewizyjnej, delegatów na Synod oraz zgłaszanie kandydatów na biskupa, członków Konsystorza i wszystkich innych wybieralnych gremiów Kościoła,
- b) opiniowanie i zatwierdzanie planów pracy parafii oraz ocena zarządzania parafią,
- c) uchwalanie budżetu parafii i ustalanie wysokości składek parafialnych,
- d) rozpatrywanie sprawozdań z działalności Kolegium Kościelnego, proboszcza (administratora), komisji rewizyjnej, diakonii parafialnej i innych agend działających w parafii oraz głosowanie nad udzieleniem absolutorium Kolegium Kościelnemu,
- e) uchwalanie regulaminów parafii,
- f) zajmowanie stanowiska w sprawach ogólnokościelnych, w tym uchwalanie wniosków na Synod.

Artykuł 21

1. Zatwierdzenia przez Konsystorz wymagają każdorazowo uchwały Ogólnego Zgromadzenia Zboru w sprawach:
  - a) nabywania, sprzedaży oraz obciążania nieruchomości własności parafii, oddawania w dzierżawę lub najem na czas dłuższy niż trzy lata,
  - b) zaciągania przez parafię pożyczek, jeżeli nie znajdują pokrycia w stałych przychodach,
  - c) zbywania ruchomości przedstawiających wartość historyczną, naukową lub artystyczną.
2. W przypadku parafii dotowanej z budżetu Kościoła zatwierdzenia wymagają także te uchwały, których realizacja przekracza możliwości finansowe parafii oraz jej coroczny preliminarz.

Artykuł 22

1. Kolegium Kościelne, czyli rada starszych zboru (prezbiterów), jest organem wykonawczym Ogólnego Zgromadzenia Zboru i składa się z:
  - a) prezesa (osoby świeckiej),
  - b) proboszcza lub administratora parafii, którzy wchodzi do Kolegium Kościelnego z urzędu,
  - c) dwóch do dwunastu członków.
2. Kolegium Kościelne może dokooptować innych duchownych, którzy są zatrudnieni na terenie parafii.
3. Kadencja Kolegium Kościelnego trwa cztery lata.

4. Kolegium Kościelne rozpoczyna działalność z chwilą wprowadzenia w urząd, które odbywa się podczas nabożeństwa.

Artykuł 23

1. Ogólne Zgromadzenie Zboru wybiera najpierw prezesa, a następnie pozostałych członków Kolegium Kościelnego.
2. Prezesem zostaje ten, kto otrzymał bezwzględną większość ważnie oddanych głosów.
3. Członkami Kolegium Kościelnego zostają kandydaci, którzy otrzymali kolejno największą liczbę głosów.
4. Wiceprezes Kolegium Kościelnego (osoba świecka) jest wybierany spośród członków Kolegium w trybie określonym w regulaminie parafii.

Artykuł 24

1. Uchwały Kolegium Kościelnego podejmowane są wyłącznie na zebraniu protokołowanym i w obecności więcej niż połowy ogólnej liczby członków.
2. Uchwały zapadają większością głosów członków Kolegium obecnych na posiedzeniu.
3. Posiedzenie zwołuje prezes lub wiceprezes co najmniej raz na kwartał oraz każdorazowo na pisemne żądanie co najmniej jednej trzeciej ogólnej liczby członków Kolegium.

Artykuł 25

Do obowiązków Kolegium Kościelnego należy wykonywanie uchwał Synodu dotyczących działalności wszystkich parafii, uchwał Ogólnego Zgromadzenia Zboru i opieka nad całością pracy parafialnej, a w szczególności:

- a) czuwanie nad pogłębianiem duchowego życia członków parafii,
- b) czuwanie nad czystością nauki Kościoła głoszonej w parafii, formą nabożeństw oraz nad pogłębianiem prawdziwie chrześcijańskiego życia,
- c) zachęcanie do regularnego uczestniczenia członków parafii w nabożeństwach i innych formach działalności Kościoła, jak: ewangelizacja, studia biblijne i nauka zasad wyznaniowych,
- d) zapewnienie zborowi stałej opieki duszpasterskiej i dążenie do obsadzenia stanowiska proboszcza,
- e) ustanawianie wokacji dla proboszcza i innych duchownych zatrudnionych w parafii,
- f) czuwanie nad porządkiem nabożeństw zgodnym z obowiązującą agendą,
- g) organizacja nauki religii,
- h) zarządzanie działalnością administracyjną parafii, w tym: nawiązywanie i rozwiązywanie stosunku pracy z pracownikami parafialnymi oraz ustalanie ich wynagrodzenia, zawieranie i rozwiązywanie innych umów związanych z bieżącą działalnością parafii,
- i) prowadzenie spraw finansowych parafii.

Artykuł 26

1. Członków komisji rewizyjnej w liczbie ustalonej regulaminem parafii wybiera Ogólne Zgromadzenie Zboru.
2. Do komisji rewizyjnej nie mogą kandydować członkowie urzędującego lub ustępującego Kolegium Kościelnego bądź też innych gremiów kontrolowanych przez tę komisję, ani osoby wynagradzane przez parafię.
3. Komisja wybiera spośród swego grona przewodniczącego.
4. Do kompetencji komisji rewizyjnej należy kontrola pracy Kolegium Kościelnego i innych gremiów parafialnych w zakresie wykonywania uchwał Synodu oraz Ogólnego Zgromadzenia Zboru, sposobu zarządzania parafią, rachunkowości i stanu kasy, a także przedstawianie wniosku o udzielenie absolutorium Kolegium Kościelnemu. Co najmniej raz w roku komisja rewizyjna składa na Ogólnym Zgromadzeniu Zboru pisemne sprawozdanie ze swojej działalności.
5. Komisji rewizyjnej przysługuje prawo dokonywania doraźnych kontroli.
6. Kadencja komisji rewizyjnej trwa cztery lata.
7. Przewodniczący komisji rewizyjnej ma prawo uczestniczyć w zebraniach Kolegium Kościelnego z głosem doradczym.

Rozdział III – DIASPORA

Artykuł 27

Diasporę, czyli grupę współwyznawców żyjącą w rozproszeniu, stanowią członkowie Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej, którzy mieszkają na terenie, gdzie nie ma parafii tego Kościoła.

Artykuł 28

Członkowie Kościoła żyjący w rozproszeniu wpłacają składki na wydzielone dla diaspory konto Konsystorza.

Artykuł 29

1. Członkowie Kościoła żyjący w rozproszeniu mogą być członkami wybranej przez siebie parafii ewangelicko-reformowanej, jeśli rezygnują z udziału w strukturach diaspory i opłacają składki w parafii.
2. Członkowie Kościoła żyjący w rozproszeniu i należący do parafii ewangelicko-augsburskiej lub ewangelicko-metodystycznej oraz płacący składki w tych parafiach pozostają w strukturach diaspory.

Artykuł 30

Obowiązek zapewnienia członkom diaspory opieki duszpasterskiej i katechetycznej spoczywa na Konsystorzu.

Artykuł 31

Obowiązek prowadzenia listy osób wyznania ewangelicko-reformowanego żyjących w rozproszeniu spoczywa na Konsystorzu i jest realizowany na podstawie danych dostarczanych przez duchownych poszczególnych parafii ewangelicko-reformowanych.

Artykuł 32

Grupy diasporalne wskazane przez Konsystorz mają prawo delegowania po jednym delegacie na Synod.

Rozdział IV – DUCHOWNI

Artykuł 33

Duchownym może być osoba wyznania ewangelicko-reformowanego, która po ukończeniu studiów magisterskich w zakresie teologii ewangelickiej, odbyciu ustalonego przez Konsystorz stażu i po złożeniu pierwszego egzaminu konsystorskiego została ordynowana przez biskupa według formuły wskazanej w agendzie.

Artykuł 34

Wszyscy duchowni, bez względu na zajmowane stanowisko, z racji swojej ordynacji są sobie równi i używają tytułu księdza (pastora).

Artykuł 35

1. Do podstawowych obowiązków duchownego należy głoszenie Słowa Bożego, nauczanie religii, usługiwanie sakramentami oraz pełnienie innych posług duszpasterskich według zasad wyznania ewangelicko-reformowanego, w tym udzielanie ślubów ze skutkiem cywilnoprawnym.
2. Duchowny powinien osobistym przykładem umacniać w wierze swoich współwyznawców.
3. Przy wykonywaniu swoich obowiązków duchowny kieruje się wskazaniami Ewangelii, przestrzega przepisów niniejszego *Prawa wewnętrznego*, *Pragmatyki służbowej* i regulaminów kościelnych oraz uchwał Synodu i Konsystorza.

Artykuł 36

Duchowny, który wypacza zasady wyznania ewangelicko-reformowanego lub postępowaniem swoim uwłacza godności urzędu, może być skreślony z listy duchownych przez Synod na wniosek Konsystorza.

Z listy tej duchowny może też być skreślony przez Konsystorz na własną prośbę.

Artykuł 37

1. Duchowny po ordynacji może objąć stanowisko wikariusza w parafii wyznaczonej przez Konsystorz i pracować tam pod kierunkiem proboszcza lub administratora.
2. Okres wikariatu trwa co najmniej dwa lata.
3. Zakres obowiązków wikariusza ustala Kolegium Kościelne w porozumieniu z Konsystorzem.
4. Po odbyciu wikariatu i złożeniu drugiego egzaminu konsystorskiego duchowny może kandydować na stanowisko proboszcza.
5. Ordynacja nie jest równoznaczna z zatrudnieniem w Kościele.

Artykuł 38

1. Proboszcza wybiera i odwołuje Ogólne Zgromadzenie Zboru.
2. Kadencja proboszcza trwa dziesięć lat.
3. Szczegółowy zakres praw i obowiązków proboszcza określa wokacja uchwalona przez Ogólne Zgromadzenie Zboru.
4. Wprowadzenie w obowiązki proboszcza następuje podczas nabożeństwa.

Artykuł 39

Jeżeli parafia nie ma proboszcza, Konsystorz na wniosek Kolegium Kościelnego i w porozumieniu z nim mianuje na czas oznaczony administratora oraz określa jego prawa i obowiązki.

Wprowadzenie w obowiązki administratora następuje podczas nabożeństwa.

Artykuł 40

1. Do głoszenia Słowa Bożego Konsystorz może mianować kaznodzieję świeckiego oraz określić zakres jego praw i obowiązków.
2. Kandydat na kaznodzieję przechodzi odpowiednie przygotowanie zgodnie ze wskazaniem Konferencji Duchownych i po zdaniu egzaminu przed Konsystorzem wprowadzony zostaje w obowiązki przez biskupa.

Artykuł 41

1. Biskupem (superintendentem) może być wybrany duchowny, który cieszy się autorytetem duchowym i moralnym w Kościele oraz pracuje w nim nieprzerwanie przez co najmniej piętnaście lat.
2. Wyboru biskupa na dziesięcioletnią kadencję dokonuje Synod spośród co najmniej dwóch kandydatów przedstawionych przez Konferencję Duchownych, Konsystorz lub parafię.
3. Od warunku piętnastoletniego stażu lub zgłoszenia co najmniej dwóch kandydatów Synod może odstąpić odrębną uchwałą podjętą większością dwóch trzecich głosów.
4. Po wyborze biskup może nadal wykonywać obowiązki proboszcza lub administratora w swojej parafii.
5. Wprowadzenia biskupa w obowiązki dokonują podczas nabożeństwa duchowni wyznaczeni przez Prezydium Synodu.
6. Za swoją działalność biskup odpowiada wyłącznie przed Synodem.

Artykuł 42

Biskup powinien być pod każdym względem wzorem dla wszystkich osób duchownych i świeckich w Jedności oraz okazywać gorliwość w wyznawaniu wiary i w sprawach Kościoła.

Do podstawowych obowiązków biskupa należy dbałość o to, aby: Kościół wypełniał misyjne polecenie Jezusa, zachowywał czystość zwiastowania Słowa Bożego, jedność wiary i życia oraz aby wśród współwyznawców panował duch braterstwa i wzajemnej pomocy.

Artykuł 43

Do obowiązków biskupa należy również:

- a) udział w pracach Prezydium Synodu, Konsystorza i Rady Diakonii,
- b) ordynowanie duchownych, wprowadzanie w urząd diakonów i w obowiązki kaznodziejów świeckich,
- c) wprowadzanie w urząd członków Konsystorza i innych agend ogólnokościelnych,
- d) coroczne wizytowanie parafii,

- e) zwoływanie i przewodniczenie Konferencji Duchownych,
- f) opieka nad duchownymi i kandydatami na duchownych,
- g) nadzór nad nauczaniem religii,
- h) przedstawianie Synodowi rocznych sprawozdań,
- i) przedstawianie Synodowi i Konsystorzowi wniosków Konferencji Duchownych,
- j) opiniowanie wydawnictw o treści religijnej.

Artykuł 44

Zastępcą biskupa jest radca duchowny Konsystorza.

W wypadku odwołania, rezygnacji lub śmierci biskupa zastępstwo trwa do chwili wprowadzenia w obowiązki nowo wybranego biskupa.

Artykuł 45

1. Konferencję Duchownych zwołuje biskup co najmniej sześć razy w roku. W jej skład wchodzi wszyscy duchowni. Biskup może zapraszać także inne osoby. Ponadto w Konferencji Duchownych mają prawo brać udział kaznodzieje świeccy, prezes Synodu oraz prezes Konsystorza. Do zadań Konferencji Duchownych w szczególności należy:
  - a) omawianie spraw duszpasterskich, teologicznych, naukowych oraz organizacyjnych,
  - b) omawianie aktualnych problemów moralnych i społecznych,
  - c) przygotowywanie opinii duchownych w sprawach dotyczących bieżącej działalności Kościoła,
  - d) przedstawianie Konsystorzowi propozycji obsługi duszpasterskiej w parafiach i w diasporze,
  - e) zgłaszanie kandydatów na biskupa, prezesa i radców Konsystorza, prezesa i pozostałych członków Prezydium Synodu,
  - f) omawianie sytuacji socjalnej duchownych, zwłaszcza opiniowanie decyzji Konsystorza w sprawie funkcjonowania funduszu socjalnego dla duchownych emerytowanych oraz wdów po duchownych,
  - g) prowadzenie zapomogowej kasy duchownych, której działanie jest określone statutem.
2. W terminie jednego miesiąca od zakończenia zebrania Konferencji Duchownych sporządzany jest komunikat, który za pośrednictwem duszpasterzy otrzymują parafie, diaspora oraz wydawnictwa kościelne.

Artykuł 46

Duchowny po osiągnięciu wieku emerytalnego może, a po ukończeniu siedemdziesiątego roku życia musi przejść na emeryturę. Kolegium Kościelne lub Konsystorz mogą zatrudnić emerytowanego duchownego na dodatkowy okres.

Rozdział V **– URZĄD DIAKONA I ORGANIZACJA DIAKONII**

Artykuł 47

1. W celu udzielania pomocy osobom będącym w potrzebie w Kościele działa powołana przez Synod Diakonia Kościoła.
2. Diakonia Kościoła ma osobowość prawną.
3. Do reprezentowania Diakonii Kościoła na zewnątrz i zaciągania w jej imieniu zobowiązań majątkowych w sprawach nieprzekraczających zakresu czynności zwykłego zarządu upoważniony jest prezes Diakonii Kościoła lub biskup Kościoła.
4. Do reprezentowania Diakonii Kościoła na zewnątrz i zaciągania w jej imieniu zobowiązań majątkowych w sprawach przekraczających zakres czynności zwykłego zarządu upoważnieni są łącznie prezes Diakonii i biskup Kościoła, działający na podstawie uchwały Rady Diakonii Kościoła.
5. Działalność Diakonii Kościoła jest określona statutem zatwierdzonym przez Synod.
6. Na funkcję prezesa Diakonii Synod wybiera osobę pełniącą urząd diakona. Długość kadencji prezesa Diakonii wynosi cztery lata.

7. Wiceprezesem Diakonii jest z urzędu biskup Kościoła.
8. Synod wybiera zgodnie ze statutem Radę Diakonii.

Artykuł 48

Każda parafia organizuje na swoim terenie służbę diakonijną współpracującą z Diakonią Kościoła.

Artykuł 49

1. Diakonem jest osoba powołana przez parafię do służby charytatywnej.
2. Diakona powołuje Ogólne Zgromadzenie Zboru bądź to na wniosek osób działających w służbie diakonijnej, po zaopiniowaniu przez Kolegium Kościelne, bądź na wniosek tegoż Kolegium.
3. Diakon zostaje wprowadzony w urząd przez proboszcza lub administratora w asyście Kolegium Kościelnego podczas nabożeństwa zgodnie z agendą.
4. Diakon za swoją służbę odpowiada przed Ogólnym Zgromadzeniem Zboru. Swoje obowiązki pełni do czasu rezygnacji lub odwołania go z urzędu przez to Zgromadzenie.
5. Jednemu z diakonów Ogólne Zgromadzenie Zboru powierza kierowanie służbą diakonijną na okres czterech lat. Z urzędu może on uczestniczyć w zebraniach Kolegium Kościelnego z głosem doradczym.

Rozdział VI – SYNOD

Artykuł 50

Synod Kościoła jest najwyższym zgromadzeniem przedstawicieli Jednoty Ewangelicko-Reformowanej, powołanym do decydowania we wszystkich sprawach dotyczących Kościoła oraz wyrażającym wspólnotę w wierze i w miłości wszystkich jego członków. Uchwały Synodu są wiążące dla całego Kościoła.

Artykuł 51

1. Synod Kościoła tworzą członkowie Kościoła, którzy przybyli na sesję i wpisali się na listę uczestników. Przysługuje im głos stanowiący albo doradczy.
2. Członkami Synodu z głosem stanowiącym są:
  - a) delegaci parafii, w liczbie jeden delegat na każdą rozpoczętą liczbę pięćdziesięciu członków parafii; każda parafia wybiera przynajmniej jednego delegata.
  - b) delegaci diaspory wybierani zgodnie z przepisami niniejszego *Prawa wewnętrznego* (art. 32),
  - c) wszyscy ordynowani duchowni oraz kaznodzieje świeccy czynni w Jednocie,
  - d) prezes Diakonii Kościoła,
  - e) prezesi Kolegiów Kościelnych,
  - f) prezes, radcy i zastępcy radców Konsystorza,
  - g) członkowie Prezydium Synodu i synodalnej komisji rewizyjnej.
3. Członkami Synodu z głosem doradczym są pozostali członkowie Kościoła, którzy przybyli na Synod i uczestniczą w obradach.
4. Prezes Synodu ma prawo zaprosić na obrady gości spoza Kościoła; nie są oni jednak członkami Synodu.

Artykuł 52

1. Mandat delegata (parafii lub diaspory) na Synod wygasa wskutek śmierci, zrzeczenia się mandatu, utraty prawa wybieralności lub nieuczestniczenia delegata w pracach Synodu w okresie jednego roku kalendarzowego i niewyznaczenia na miejsce delegata jego zastępcy.
2. Wygaśnięcie mandatu delegata i powołanie jego zastępcy stwierdza prezes Synodu.

Artykuł 53

Do zadań Synodu należą w szczególności:

- a) czuwanie nad prawidłowym głoszeniem Słowa Bożego w Kościele oraz praktykowaniem życia zgodnego z Prawem Bożym,
- b) dbałość o utrzymywanie jedności między członkami Kościoła w parafiach oraz w diasporze,

- c) inicjowanie ewangelizacji i misji,
- d) określanie stanowiska Kościoła wobec problemów doktrynalnych, liturgicznych i moralnych,
- e) utrzymywanie więzi z Kościołami tradycji reformowanej oraz podejmowanie i wspieranie działalności ekumenicznej w kraju i za granicą,
- f) występowanie w obronie praw człowieka do wolności sumienia i wyznania oraz do swobodnego zrzeszania się,
- g) podejmowanie działań, których celem jest pojednanie i pokój między ludźmi, sprawiedliwość oraz zachowanie stworzenia.

Artykuł 54

W dziedzinie zarządzania Jednotą Synod:

- a) uchwała *Prawo wewnętrzne* Kościoła oraz regulaminy kościelne,
- b) wybiera biskupa Kościoła, Prezydium Synodu, Konsystorz, synodalną komisję rewizyjną, prezesa oraz Radę Diakonii Kościoła,
- c) w formie określonej w regulaminach dba o stworzenie podstaw finansowych, uchwała budżet Kościoła i kontroluje jego wykonanie,
- d) sprawuje nadzór nad działalnością biskupa, Konsystorza, duchownych, kolegiów kościelnych, komisji synodalnych oraz Diakonii Kościoła,
- e) powołuje komisje synodalne i określa ich zadania,
- f) rozpatruje odwołania od decyzji Konsystorza,
- g) orzeka jako sąd dyscyplinarny drugiej instancji.

Artykuł 55

1. Uchwały Synodu są prawomocne, jeżeli w głosowaniu bierze udział więcej niż połowa liczby członków Synodu z głosem stanowiącym.
2. Uchwały wchodzą w życie z dniem ich podjęcia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Artykuł 56

W wyborach biskupa, prezesa Synodu, prezesa Konsystorza i prezesa Diakonii wybrany zostaje kandydat, który otrzymał ponad połowę ważnie oddanych głosów.

Artykuł 57

1. Głosowanie we wszystkich sprawach, z wyjątkiem wyborów, jest jawne. Przewodniczący obradom zarządza z własnej inicjatywy lub na pisemny wniosek pięciu członków Synodu z głosem stanowiącym głosowanie tajne.
2. Przewodniczący obradom nie uczestniczy w głosowaniu jawnym, ale w wypadku równego podziału głosów jego głos jest rozstrzygający.

Artykuł 58

Na podstawie uchwały Synodu prezes zarządza obrady z udziałem tylko członków Synodu z głosem stanowiącym.

Artykuł 59

Obrady Synodu toczą się według porządku przygotowanego przez Prezydium Synodu w porozumieniu z Konsystorzem i przyjętego przez Synod.

Artykuł 60

Szczegółowe przepisy dotyczące zwoływania i obradowania Synodu określa regulamin Synodu.

Artykuł 61

1. Synod, którego kadencja trwa cztery lata, obraduje na sesjach zwyczajnych (dorocznych) lub nadzwyczajnych.
2. Sesję zwyczajną zwołuje prezes Synodu w terminie i miejscu ustalonym na poprzedniej sesji.
3. Sesję nadzwyczajną zwołuje:

- a) prezes lub wiceprezes Synodu na mocy uchwały Synodu,
- b) Prezydium Synodu na wniosek Konsystorza lub na żądanie jednej czwartej liczby członków Synodu z głosem stanowiącym.

Artykuł 62

1. Na ostatniej w kadencji sesji zwyczajnej Synodu wybiera się, spośród świeckich członków Synodu, prezesa Synodu. Jego kadencja trwa cztery lata.
2. Prezes elekt uczestniczy w przygotowaniu następnej sesji i przejmuje obowiązki z chwilą rozpoczęcia obrad dorocznej sesji zwyczajnej.

Artykuł 63

1. Na pierwszej sesji Synodu wybiera się pozostałych członków Prezydium Synodu: spośród świeckich członków Synodu – sekretarza i jego zastępcę, zaś spośród duchownych – notariusza i jego zastępcę. Biskup z urzędu wchodzi w skład Prezydium jako wiceprezes Synodu.
2. Kandydatów do Prezydium zgłasza Konsystorz. Prawo ich zgłaszania mają również parafie, Konferencja Duchownych oraz członkowie Synodu z głosem stanowiącym.
3. Wprowadzenie w urząd członków Prezydium Synodu przez biskupa odbywa się podczas nabożeństwa synodalnego.

Artykuł 64

1. Do zadań Prezydium Synodu należy:
  - a) przygotowanie porządku obrad Synodu (w porozumieniu z Konsystorzem) i przekazanie go parafiom i delegatom z diaspory,
  - b) prowadzenie sesji Synodu,
  - c) przedstawianie parafiom i diasporze protokołu obrad oraz uchwał,
  - d) stwierdzenie zakończenia kadencji Synodu.
2. Jeżeli zachodzi taka konieczność, Prezydium Synodu przygotowuje również:
  - a) projekty wykładni przepisów *Prawa wewnętrznego* oraz ogólnokościelnych regulaminów,
  - b) propozycje zmian w *Prawie wewnętrznym* oraz w ogólnokościelnych regulaminach,
  - c) projekty uchwał Synodu,
  - d) wykładnię uchwał Synodu w okresie między sesjami Synodu.

Artykuł 65

1. Synod na pierwszej sesji zwyczajnej w nowej kadencji wybiera na cztery lata spośród swych świeckich członków synodalną komisję rewizyjną: najpierw jej przewodniczącego, następnie dwóch członków i dwóch zastępców członków.
2. W skład synodalnej komisji rewizyjnej nie mogą wchodzić członkowie Konsystorza, współmałżonkowie, rodzice i dzieci członków Konsystorza oraz wynagradzani pracownicy Kościoła. W przypadku kontroli w parafii, w której członek synodalnej komisji rewizyjnej jest równocześnie członkiem Kolegium Kościelnego zostaje on z mocy prawa wyłączony na czas kontroli z prac komisji.
3. Przewodniczący komisji ma prawo uczestniczyć z głosem doradczym w posiedzeniach Konsystorza.

Artykuł 66

1. Synodalna komisja rewizyjna na bieżąco kontroluje merytoryczną i finansową działalność Konsystorza.
2. Co roku komisja przeprowadza kontrolę wykonania przez parafie uchwał Synodu oraz realizacji regulaminu finansowego Kościoła. Na wniosek Synodu bądź Konsystorza komisja ma prawo sprawdzenia działalności finansowej parafii pod względem formalnym (legalności) oraz merytorycznym (rzetelności i gospodarności).
3. Komisja rewizyjna na bieżąco informuje Prezydium Synodu o wynikach swojej pracy.
4. Co roku podczas sesji zwyczajnej Synodu komisja przedstawia sprawozdanie ze swej działalności oraz wniosek w przedmiocie absolutorium dla Konsystorza.
5. Na wniosek Prezydium Synodu komisja rewizyjna sprawdza wykonanie uchwał z poprzednich kadencji.

Rozdział VII – KONSYSTORZ

Artykuł 67

1. Konsystorz jako organ wykonawczy Synodu sprawuje w okresie między posiedzeniami Synodu zarząd nad wszystkimi sprawami Kościoła.
2. W skład Konsystorza wchodzi pięciu członków: prezes (osoba świecka), biskup jako wiceprezes, radca duchowny i dwóch radców świeckich.
3. Na podstawie odrębnej uchwały Konsystorza zastępcy radców – jeden duchowny i dwóch świeckich – mogą zostać włączeni do bieżącej pracy z głosem doradczym.

Artykuł 68

1. Synod wybiera najpierw prezesa Konsystorza, a następnie radców i zastępców (co najmniej jednego duchownego i jednego świeckiego) spośród kandydatów przedstawionych przez Prezydium Synodu na podstawie propozycji zgłoszonych przez parafie, ustępujący Konsystorz, Konferencję Duchownych lub członków Synodu z głosem stanowiącym.
2. Kandydatury powinny być zgłoszone do Prezydium Synodu najpóźniej na trzydzieści dni przed wyborami.

Artykuł 69

1. Kadencja Konsystorza trwa cztery lata i wygasa z chwilą przekazania agend.
2. Przekazania agend nowemu Konsystorzowi dokonuje prezes Synodu.
3. Wprowadzenie w urząd członków Konsystorza przez biskupa odbywa się podczas nabożeństwa.

Artykuł 70

1. Posiedzenia Konsystorza zwołuje, ustala ich porządek dzienny oraz przewodniczy obradom prezes Konsystorza lub w jego zastępstwie biskup.
2. Dla prawomocności uchwał Konsystorza niezbędna jest obecność na posiedzeniu co najmniej trzech członków, w tym prezesa lub biskupa.
3. W razie braku jednomyślności uchwały podejmowane są większością głosów członków Konsystorza; przy równej liczbie głosów rozstrzyga głos przewodniczącego obradom.
4. Wszystkie posiedzenia Konsystorza są protokołowane.
5. Konsystorz sporządza raz na kwartał komunikaty na temat swej działalności i przekazuje je parafiom, diasporze oraz wydawnictwom kościelnym.

Artykuł 71

W zakresie i na zasadach określonych w *Prawie wewnętrznym* Konsystorz w szczególności:

- a) wykonuje uchwały Synodu i sprawuje nadzór nad ich przestrzeganiem,
- b) reprezentuje Kościół, w tym deleguje przedstawicieli Kościoła,
- c) wykonuje budżet Kościoła,
- d) sprawuje obsługę administracyjną sesji Synodu, a w okresie między sesjami obsługuje administracyjnie organy Synodu,
- e) przedstawia Synodowi: projekty uchwał, doroczne sprawozdania z działalności Kościoła (w tym zwłaszcza ocenia stan Kościoła), sprawozdania finansowe oraz przygotowuje projekt budżetu Kościoła,
- f) sprawuje nadzór nad gospodarką finansową parafii w zakresie wykorzystania dotacji z budżetu Kościoła,
- g) rozpatruje sprawozdania z życia parafii i wyznacza członków Konsystorza do przeprowadzenia wizytacji,
- h) prowadzi działalność informacyjną, w tym kontrolę nad przygotowaniem audycji radiowych i telewizyjnych pod auspicjami Kościoła,
- i) wspiera wydawnictwa religijne,
- j) zapewnia zborom oraz członkom Kościoła żyjącym w diasporze opiekę duszpasterską,
- k) prowadzi listy czynnych duchownych, kaznodziejów świeckich i diakonów,
- l) sprawuje opiekę nad studentami teologii,
- ł) egzaminuje kandydatów na duchownych i kaznodziejów świeckich oraz upoważnia biskupa do ich ordynowania,

- m) egzaminuje duchownych po zakończeniu okresu wikariatu,
- n) deleguje duchownych do pracy z młodzieżą oraz do pracy z imigrantami,
- o) deleguje duchownych do sprawowania obowiązków kapelana,
- p) czuwa nad zapewnieniem duchownym warunków bytu i pracy,
- r) zarządza funduszem socjalnym Kościoła,
- s) rozpatruje odwołania od uchwał ogólnych zgromadzeń zboru, jeżeli kwestionowana jest ich prawomocność,
- t) orzeka w sprawach dyscyplinarnych jako sąd pierwszej instancji.

Artykuł 72

1. Konsystorz sprawuje nadzór nad działalnością wszystkich osób powołanych do pełnienia służby w społeczności kościelnej, z wyjątkiem członków Prezydium Synodu i synodalnej komisji rewizyjnej.
2. W przypadku stwierdzenia zaniedbań lub uchybień podejmuje stosowne uchwały, do zawieszenia w czynnościach włącznie.

Artykuł 73

W wyjątkowych sytuacjach Konsystorz może na wniosek Kolegium Kościelnego powołać pracownika świeckiego do prowadzenia prac administracyjnych w parafii, w której nie ma ani proboszcza, ani mieszkającego na jej terenie administratora.

Artykuł 74

Szczegółowy tryb prac Konsystorza określa regulamin uchwalony przez Synod.

Rozdział VIIa – OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH W KOŚCIELE

Artykuł 74a

1. Kościół i wszystkie jego jednostki organizacyjne respektują prawo do prywatności wiernych Kościoła i innych osób, których dane osobowe są przez nich przetwarzane.
2. Kościół przetwarza dane osobowe zgodnie z powszechnie obowiązującymi przepisami prawnymi, w tym dla realizacji celów statutowych, korzystając przy tym z autonomii i niezależności gwarantowanej mu przez Konstytucję RP oraz inne przepisy prawa.
3. Organem nadzorczym Kościoła w zakresie ochrony danych osobowych jest Kurator Ochrony Danych Osobowych.
4. Kurator Ochrony Danych Osobowych powoływany jest przez Synod Kościoła na indywidualną 5-letnią kadencję z możliwością ponownego wyboru. Kurator Ochrony Danych Osobowych zachowuje swój mandat do momentu wyboru nowej osoby w jego miejsce, chyba, że złożył on rezygnację. Kurator Ochrony Danych Osobowych może zostać odwołany uchwałą Synodu Kościoła, gdy dopuścił się poważnego uchybienia swoich obowiązków lub przestał spełniać warunki pełnienia tego urzędu.
5. Od decyzji Kuratora Ochrony Danych Osobowych przysługuje odwołanie do Prezydium Synodu Kościoła. Uchwała Prezydium Synodu w sprawie odwołania jest ostateczna.
6. Każda osoba, której dane osobowe są przetwarzane, ma prawo zwrócić się do Kuratora Ochrony Danych Osobowych, jeżeli sądzi, że przetwarzanie danych osobowych jej dotyczących narusza przepisy o ochronie danych osobowych.
7. Synod Kościoła Ewangelicko-Reformowanego może na mocy wspólnej uchwały dokonać z właściwymi władzami Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego uzgodnień w zakresie powołania wspólnego organu nadzorczego dla obu Kościołów pod nazwą Ewangelicka Komisja Wspólna Ochrony Danych Osobowych. Z chwilą jej powołania Ewangelicka Komisja Wspólna Ochrony Danych Osobowych wchodzi w prawa i obowiązki Kuratora Ochrony Danych Osobowych.
8. Szczegółowe zasady ochrony i przetwarzania danych osobowych, powoływania i działania Kuratora Ochrony Danych Osobowych określa Regulamin Ochrony Danych Osobowych, który zgodnie z art.76 ust.1 Prawa wewnętrznego Kościoła przyjmuje Synod Kościoła.

Rozdział VIII – ZMIANA PRAWA

Artykuł 75

Przepisy *Prawa wewnętrznego* mają najwyższą moc normatywną i stosowane są bezpośrednio w Kościele, chyba że przepis tego Prawa stanowi inaczej.

Artykuł 76

1. Synod uchwała regulaminy kościelne oraz dokonuje w nich zmian większością głosów ogólnej liczby członków Synodu z głosem stanowiącym.
2. Regulaminy parafii uchwała oraz dokonuje w nich zmian Ogólne Zgromadzenie Zboru większością dwóch trzecich głosów obecnych na zebraniu członków parafii, którzy mają czynne prawo wyborcze.

Artykuł 77

1. Zmianę częściową *Prawa wewnętrznego* uchwała Synod na co najmniej dwóch dorocznych sesjach zwyczajnych. Projekt uchwały Synodu zmieniającej *Prawo wewnętrzne* może zostać zgłoszony przez: Prezydium Synodu, Konsystorz, synodalną komisję rewizyjną, Radę Diakonii Kościoła lub przez co najmniej jedną czwartą ogólnej liczby członków Synodu z głosem stanowiącym. Uchwałę o zakresie zmian podejmuje Synod podczas pierwszej sesji zwykłą większością głosów w obecności więcej niż połowy ogólnej liczby członków Synodu z głosem stanowiącym. Nowelizacji *Prawa wewnętrznego* może dokonać Synod na następnej dorocznej sesji zwyczajnej większością trzech piątych głosów ogólnej liczby członków Synodu z głosem stanowiącym.
2. Jeżeli zmiana *Prawa wewnętrznego* dotyczy postanowień rozdziału I lub VIII, konieczne jest podjęcie dwóch jednobrzmiących uchwał o zmianie w trybie ust.1 niniejszego artykułu przez Synod w dwóch kolejnych kadencjach.

Rozdział IX – POSTANOWIENIA KOŃCOWE I PRZEJŚCIOWE

Artykuł 78

Uchwała Synodu o nowelizacji *Prawa wewnętrznego* wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2015 roku.

Uchwała Synodu Kościoła – *Prawo wewnętrzne* Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z czerwca 1968 roku utraciła moc obowiązującą w dniu 1 września 1991 roku.

Artykuł 79

Po upływie jednego roku od uchwalenia powyższych zmian w *Prawie wewnętrznym*, nie później jednak niż do końca grudnia 2016 roku, Prezydium Synodu w porozumieniu z synodalną komisją prawa przedstawi propozycje zmian w regulaminach kościelnych, w szczególności w regulaminach Synodu oraz Konsystorza.

-----
* “Wybór ponowny” = wielokrotny; ta sama osoba może być wybierana bez ograniczeń

[Niniejszy tekst *Prawa wewnętrznego* jest nowelizacją przyjętą przez Synod w 2014 r. w Warszawie]